

Natuurklanken

januari - februari - maart 2024 nummer 1

Colofon

Wat doen wij

KNNV Epe-Heerde is een actieve vereniging. Naast ontspanning doen we inventarisaties van flora en fauna, gegevens die de landelijke databanken voorzien van nuttige informatie in ons werkgebied. Op het gebied van natuurbescherming houden we de ontwikkelingen in de regio bij en geven we advies en commentaar in het belang van de natuur.

Over Natuurklanken

Natuurklanken is het afdelingsblad van de Koninklijke Ned. Natuurhistorische Vereniging (KNNV), vereniging voor veldbiologie, afdeling Epe-Heerde. Het wordt verspreid onder de leden en verschijnt vier maal per jaar.

Coördinatie bezorging

Willie van Eldert

Redactie en digitale kopij

Lita Keuskamp, Joke van Litsenburg, Herwin Looman

Kopij naar: redactie@epe-heerde.knnv.nl

Sluitingsdatum kopij volgende Natuurklanken:

1 maart 2024.

Voor het aanleveren van foto's: zie de informatie op de website.

Contributie en lidmaatschap

Leden € 30,00 per jaar

Huisgenootleden € 12,50 per jaar

Leden van andere KNNV afdelingen € 10,00 per jaar

Contributie betalingen steeds vóór 1 maart naar:

Rabobank IBAN: NL69RABO0101.219.865 t.n.v.

penningmeester KNNV afd. Epe-Heerde, Weteringdijk 47, 8166 KS Emst

Indien u het lidmaatschap wilt beëindigen dan dient dit schriftelijk te gebeuren (via ledenadm.) vóór 1 november voorafgaand aan het nieuwe lidmaatschapsjaar.

ADRESSEN

Bestuur

Secretaris: Yvonne Zeegers

secretaris@epe-heerde.knnv.nl

Penningmeester: Ron Roovers

penningmeester@epe-heerde.knnv.nl

Wrnd. voorzitter/algemeen lid: Wim Oosterloo

(contactpersoon natuurbescherming)

Algemeen lid: Angela Dezijn

Algemeen lid: Harry Rijken

Ledenadministratie

Yvonne Zeegers

ledenadministratie@epe-heerde.knnv.nl

Website

landelijk: www.knnv.nl

afdeling: epe-heerde.knnv.nl

Webmaster: Herman Snoek

info@epe-heerde.knnv.nl

Social media

X (Twitter): @KNNVEpeHeerde

Contactpersoon werkgroepen

Planten: Egbert de Boer

Paddenstoelen: Herman Snoek

info@epe-heerde.knnv.nl

Insecten: Gerard Plat

Geologie en Landschap: Tjada Amsterdam

Mossen: Mariet van Gelder

Vogels: zie website epe-heerde.knnv.nl

Zoogdieren: Frans Bosch

Natuurpadcommissie

Tjada Amsterdam, Margriet Maan

Tuinambassadeur

(Elly ter Stege): Vacature

Overleden

Gerlof Luehof

Inhoud

Stuurpraat	3
Uitnodiging Algemene Ledenvergadering	4
Algemeen programma	5
KNNV Natuurdag 2024	6
Lijken en kadavers: Bronnen van nieuw leven	6
Sneeuwzwammetjes	7
Publieksexcursie Paddenstoelenwerkgroep	8
Wildplassers zijn gewaarschuwd	9
(Nacht)waarnemingen	11
Excursie geologie naar Ermelo	13
Ken je deze 12 BUITENAARDSE planten?	14
Onbekend? (2)	15
Kraanvoegeexcursie Diepholzer Moorniederung	16
Wandelen	19

*De redactie van
Natuurklanken
wensst u fijne feestdagen
en een gezond 2024!*

Stuurpraat

Beste leden van onze mooie vereniging,

Allereerst ook namens het bestuur de allerbeste wensen voor 2024. Dat het maar een mooi jaar mag worden, in goede gezondheid, met mooi weer en veel mooie natuurvondsten!

Actieve vereniging!

Als nog-niet-zolang-lid heb ik afgelopen periode met bewondering gekeken naar (en waar mogelijk meegedaan met) alle activiteiten van de (7) werkgroepen en (2) commissies, naar de grote opkomst op de nieuwjaarswandeling, de 1000-soortendag en de diverse lezingen en presentaties in het Kulturhus of elders op locatie. We mogen met recht zeggen dat KNNV Epe-Heerde een actieve vereniging is. Ons mooie magazine Natuurklanken staat er letterlijk en figuurlijk bol van. Zo bol zelfs dat het bestuur een beetje op de rem heeft moeten trappen om de kosten in de hand te houden, want geleidelijk is Natuurklanken uitgedijd van de geplande 20 pagina's naar 40 pagina's voor het laatste nummer in 2023. We vinden het best wel oké als er een keer veel te melden is en er 4 of soms 8 pagina's bij komen, maar een verdubbeling van het aantal gaat helaas teveel in de papieren lopen. Gelukkig hebben we ook een hele mooie website waar onze activiteiten, nieuwtjes, verslagen en rapporten uitgebreid op te vinden zijn.

Meer dan een verzameling werkgroepen

Begin november hebben we met de werkgroepcoördinatoren een korte dialoog gehad aan de hand van enkele stellingen. Wat daar o.a. uit kwam is dat de werkgroepen een belangrijke 'dragende kracht' zijn binnen onze vereniging en dat we óók waarde hechten aan activiteiten die ons over de werkgroepen heen kunnen verbinden. Dat geeft ons als bestuur stof tot nadenken hoe we gezamenlijke activiteiten zoals de 1000-soortendag nog meer 'verbindend' kunnen maken. Dat gaan we in 2024 zeker proberen! Ideeën hiervoor zijn welkom!

Nieuwe naam en statuten

Voor het geval je het nog niet gehoord hebt: de landelijke KNNV heeft een nieuwe naam: Koninklijke Nederlandse Natuur Vereniging. Natuurhistorisch is dus vervangen door Natuur. Daarnaast is er een nieuwe wet over bestuur en toezicht van o.a. verenigingen. Dat zijn 2 redenen waarom de statuten aangepast moeten worden. Landelijk is dat inmiddels gebeurd en nu moeten de afdelingen volgen. Binnen het bestuur heb ik me opgeworpen om onze statutenwijziging voor te bereiden en Herman Snoek heeft mij daarbij geholpen. In de algemene ledenvergadering in februari (en waarschijnlijk nog een 2e vergadering daarna) zullen we de statutenwijziging voorleggen ter goedkeuring.

Menskracht

Als KNNV Epe-Heerde kunnen we niet functioneren zonder de inzet van mensen. Gelukkig is die er op vele fronten (ik schreef hiervoor al hoe actief we zijn!), maar het bestuur heeft ook wel zorgen. In het bestuur is dringend versterking nodig. En ook in werkgroepen en commissies moet er af en toe een stokje doorgegeven worden. Misschien past het bij je goede voornemens om te overwegen of je een taak op je zou kunnen nemen. Als we dat allemaal ombeurten doen kan onze mooie vereniging nog lang voort blijven bestaan! Laten we daarop toosten!

Namens het bestuur, Harry Rijken

Uitnodiging Algemene Ledenvergadering

Het bestuur nodigt de leden van de KNNV afdeling Epe-Heerde uit voor de Algemene Ledenvergadering op donderdag 15 februari 2024. Aanvang 20.00 uur

Locatie: gebouw Antenne van de Regenboogkerk, Beekstraat 33, 8162 HA Epe.

AGENDA

1. Opening
2. Notulen Algemene Ledenvergadering 16 februari 2023. Verslag in Natuurklanken 2023 nr. 2.
3. Bestuursverkiezing.
Wim Oosterloo - Algemeen bestuurslid - is aftredend en herkiesbaar
Yvonne Zeegers - Secretaris - is aftredend - vacature
Het bestuur stelt voor om Erwin Reinhard te benoemen als Algemeen bestuurslid *
4. Algemene mededelingen
5. Jaarverslag KNNV Epe-Heerde 2023 – gepubliceerd op de website bij "Actueel/voor de leden"
6. Financiën
 - Verslag penningmeester 2023
 - Verslag kascommissie 2023
 - Goedkeuring jaarrekening en decharge van het bestuur
 - Begroting 2024
 - Vaststellen contributie 2025
 - Benoeming nieuwe kascommissie 2024
7. Goedkeuring voorstel wijziging Statuten (gepubliceerd op de website bij "Actueel/voor de leden")
8. Goedkeuring voorstel wijziging Huishoudelijk Reglement (gepubliceerd op de website bij "Actueel/voor de leden")
9. Vertegenwoordigende Vergadering KNNV • Vertegenwoordiging door afdeling.
10. Bijstelling Meerjarenplan en goedkeuring Jaarplan 2024 (bijlagen staan op de website bij "Actueel/voor de leden")
11. Verslagen 2023 en de Jaarplannen 2024 van de werkgroepen staan op de website.
12. Gezamenlijke activiteiten • Algemeen programma in Natuurklanken 2024 nr. 1.
13. 2e ALV i.v.m. definitieve stemming wijzigen Statuten
14. Communicatie (Natuurklanken, website, Facebook, Twitter)
15. Rondvraag **
16. Pauze
17. Na de pauze zal Herman Snoek een korte presentatie geven over de website. Inzicht in het bezoek en de opzet van onze website epe-heerde.knnv.nl. De website is gemaakt om bezoekers te informeren over de activiteiten van onze organisatie. Met het computersysteem Google Analytics is een analyse te maken van hoeveel mensen de site bezoeken, waar ze vandaag komen en hoe ze de informatie vinden. In de presentatie wordt ingegaan hoe dit verloopt, welke resultaten er zijn en hoe we proberen erop in te spelen om de informatie zo toegankelijk mogelijk te maken.
18. Sluiting

* Erwin Reinhard is werkzaam als projectleider senior adviseur Stichting landschapsbeheer Gelderland en heeft bestuurlijke ervaring bij de Kring Praktiserende Boomverzorgers.

** Vragen voor de Rondvraag zo mogelijk voor 22 januari 2024 per mail of schriftelijk indienen bij de secretaris. Secretaris@epe-heerde.knnv.nl of Norelholtweg 4, 8161 NA Epe.

De nummers van Natuurklanken waarnaar verwezen wordt, zijn te raadplegen op de website. Vanwege de omvang van de genoemde bijlagen, zijn deze op de website gepubliceerd bij "Actueel/voor de leden" en worden niet in Natuurklanken opgenomen.

Algemeen programma

14 januari 2024 Nieuwjaarswandeling, gevolgd door de Nieuwjaarsreceptie

Op zondagmiddag 14 januari starten we het nieuwe jaar 2024 met onze traditionele Nieuwjaarswandeling. Het vertrek is om 14.30 uur vanaf het dorpspleintje voor de kerk in Nijbroek. Nijbroek is gelegen tussen Veluwe en IJssel aan de Nijbroekerwetering in de Nijbroekerpolder. Dit is een leuke en educatieve wandeling. De wandeling is ruim 3 km. Het wordt dus geen vermoeiende wandeling. De wandeling wordt afgesloten met de Nieuwjaarsreceptie in het Dorpshuis de Arend, Dorpsplein 2, 7397 NH te Nijbroek. Om de kosten te drukken vragen wij voor de receptie een vrijwillige bijdrage. Graag opgave als je deelneemt aan de wandeling en/of de receptie. Opgave bij de secretaris: secretaris@epe-heerde.knnv.nl of tel. 0578 620505.

31 januari 2024 (woensdag) Werkgroepenavond

Ook dit jaar organiseren we weer een werkgroepenavond. Op deze avond presenteren de werkgroepen hun resultaten van de gezamenlijke inventarisaties in het Korte Broek in 2022. Een goede gelegenheid om eens te zien wat er gebeurt binnen onze afdeling. Plaats: Kulturhus Epe, Stationsstraat 25, 8161 CP Epe. Aanvang: 19.30 uur.

6 februari 2024 Wandelen met Wim

Wim Oosterloo organiseert een maandelijkse wandeling. Elke eerste dinsdag van de maand gaat men op pad voor een route van ongeveer 5 kilometer, telkens in een ander gebied tussen Hattem en Apeldoorn. Dit betekent dat er regelmatig even stil wordt gestaan bij flora, fauna en landschap. Binnen de groep is hier in de meeste gevallen voldoende kennis aanwezig, Het zijn leerzame wandelingen. Zowel KNNV-leden (gratis) als niet-leden (bijdrage € 2,00) kunnen hieraan deelnemen. Opgave deelname wimosterloo@kpnmail.nl. Enkele dagen voor de wandeling ontvangt U per mail de informatie over vertrekplaats en een korte beschrijving van de wandeling.

15 februari 2024 Algemene Ledenvergadering

De Algemene Ledenvergadering zal worden gehouden in het gebouw "Antenne" van de Regenboogkerk, Beekstraat 33, 8161 HA te Epe. Aanvang 20.00 uur.

U bent van harte uitgenodigd om met het bestuur van gedachten te wisselen over het afgelopen jaar 2023 en de plannen voor 2024. De agenda staat in deze Natuurklanken. Het verslag van de ALV februari 2023 staat gepubliceerd in Natuurklanken 2023 nr. 2.

Plaats Regenboogkerk. Het jaarverslag 2023 zal aan de leden worden gemaild. Ook kunt u dit jaarverslag op onze site vinden.

5 maart 2024 Wandelen met Wim

Zie voor informatie de wandeling van 6 februari 2024.

28 maart 2024 Lezing Wisselse veen door Andre de Bonte

In het Wisselse veen hebben al veel natuurherstelwerkzaamheden plaatsgevonden. Er staan nog meer werkzaamheden op het programma. Om dit goed uit te kunnen voeren heeft de afgelopen jaren aanvullend onderzoek plaatsgevonden. Andre de Bonte (ecoloog bij het Geldersch Landschap en Kasteelen) geeft een toelichting op het onderzoek en de plannen. Plaats: Kulturhus Epe, Stationsstraat 25, 8161 CP Epe. Aanvang: 19.30 uur.

2 april 2024 Wandelen met Wim

Zie voor informatie de wandeling van 6 februari 2024.

Voor de programma's van de werkgroepen verwijzen wij u naar onze website: epe-heerde.knnv.nl
Hier is de meest actuele informatie opgenomen.

Antwoorden Ken je deze 12 BUTTENAARDSE planten? (blz. 14)

1) Ronde connedauw	7) Sterzegge
2) Gele morgenster	8) Stijve zonnebloem
3) Gelobde maanvaren	9) Zeven ster
4) Zonneroosje	10) Gewone steenraket
5) Gewoon sterrenkroos	11) Hongaarse raket
6) Gewone engelwortel	12) Hemelboom

Welkom nieuwe leden

Marjan Heijman (Epe)
Jan Oding (Heerde)

KNNV Natuurdag 2024

Bij de start van onze voorbereidingen, willen we hierbij onze ideeën over de nieuwe opzet van de 1000-soortendag in Natuurklanken aangeven. In de coördinatorenvergadering van november is besproken dat een gezamenlijke dag nuttig is voor de samenhang van de vereniging, maar dat we meer publiek willen. Een voorbereidingsgroep van Wim Oosterloo, Gerard Plat, Angela Dezijn en Herman Snoek is gevormd en inmiddels is er een eerste bespreking geweest. In dit stadium is het nog een discussiestuk. Inbreng is dus zeker mogelijk en willen we ook graag.

Bij een nieuwe opzet past een nieuwe naam, die hier in de titel staat. Deze past in de landelijke week van de biodiversiteit, is simpel en past goed in de communicatie naar bezoekers. We plannen de Natuurdag op 25 mei voor onze eigen leden, publiek en vooral ook voor kinderen. Op een centrale plaats bij de Schaapskooi op de Renderklippen bieden we een gevarieerd programma met eenvoudige kramen waarin de werkgroepen zich presenteren, de algemene evenementenkraam en een praathoek. De informatiekraam kan in combinatie met bijvoorbeeld een kinderactiviteit: zand tekenen (geologie), kunstwerk maken met kralen en veren (vogels) enz. In de praathoek willen we de wethouders van Epe en Heerde hun visie op de biodiversiteit in de gemeenten laten geven. Ook KNNV'ers, terreineigenaren en andere belangstellenden kunnen daar hun zegje doen. Verder kunnen we discussiëren over biodiversiteit onder begeleiding van een KNNV-er. Op enkele locaties op loopafstand van de Schaapskooi komen ontdekhoeken. Dat zijn plekken waar kinderen en volwassenen kunnen kijken en spreken met KNNV-leden van verschillende werkgroepen over wat er te zien is en hoe het gaat met de biodiversiteit in onze regio.

De dag is van 10 – 16 uur denken we, waarbij we na afloop in onze traditionele nazit met de leden en misschien ook enkele bezoekers kunnen napraten.

De activiteiten van de werkgroepen worden in onze ideeën dus wat anders dan vorige jaren. Niet zozeer het vullen van de inventarisatielijsten, maar eerder een uitleg en meebeleven naar de bezoekers en kinderen. Alles moet nog worden georganiseerd, dus er kan nog veel veranderen. Maar de datum van 25 mei staat vast. Dus noteer die in je agenda. En graag ontvangen we je reactie als je ideeën en opmerkingen hebt. Met de coördinatoren gaan we nog in gesprek en word je zeker via die weg ook betrokken bij de uitwerking.

De werkgroep

Lijken en Kadavers: Bronnen voor nieuw leven.

Tekst Hilde Ham

Foto's Edo Kreuzen

Lijkenvlieg

Fly of Dead or Yellow-faced Blowfly

Totenfliege oder Friedhofsfliege

Cynomya mortuorum. De wetenschappelijke naam is in 1761 voor het eerst geldig gepubliceerd door Linnaeus.

Familie: Bromvliegen.

De Lijkenvlieg is een Grote tweevleugelige vlieg (lengte 8-17 mm) met opvallend geel gezicht. Zwart borststuk. Metaal glanzend, blauwgroen achterlijf. Wijd uitstaande vleugels.

Leeft in bosranden. Zweeft over weilanden. Vliegt in tuinen van mei tot september. Volwassen exemplaren zuigen nectar en snoepen stuifmeel. Vrouwtjes leggen binnen een bepaald tijdsbestek eitjes op rottend vlees van een lijk. Vandaar de naam Lijkenvlieg. De pootloze, meestal geelwitte maden leven van het bedervende en stinkende kadavervlees, verpoppen en worden volwassen. Lijken en kadavers blijken onmisbaar voor nieuw leven.

Omdat de eilegging, ontwikkelings- en verpoppingsstadia van deze vlieg en ook andere soorten binnen een afgebakende periode plaatsvinden, schakelen advocaten van moordverdachten de forensische entomologie en/of geneeskunde in. Zij stellen op basis van de in kaart gebrachte eieren, maden, larven, tijdsduren en temperaturen, nauwkeurig vast hoe lang een lichaam ergens heeft gelegen en wanneer de dood is ingetreden.

Sneeuwzwammetjes

Tekst & foto's Wim Oosterloo

In de wijk Oosterhof in Vaassen ligt een interessant stukje gemeentelijk groen. Het is nauwelijks een are groot tussen voetpad en weg. In mei is het volledig paars/rood door Reigersbek. Midden november zag ik er vele exemplaren van Sneeuwzwammetjes, Aardtongen en Knotszwammen. Op 4 december toen er sneeuw lag, ben ik opnieuw gaan kijken.

In de sneeuw stonden de Sneeuwzwammetjes nog fier overeind en deden hun naam dan ook eer aan. Op de foto zien ze er wat geler uit dan de zuiver witte exemplaren van enkele weken geleden. Wellicht zal door de vorst wat verkleuring zijn opgetreden, die tegen de witte sneeuwachtergrond nog extremer tot uiting komt. Deze paddenstoelen zullen een soort "antivries" moeten bevatten, omdat ze anders bevroren zouden zijn vanwege het hele hoge gehalte aan water.

Andere paddenstoelen hebben dit ook zoals de Nevelzwam, waarvan nu (begin december) vele heksenkringen zijn te zien. De Sneeuwzwammetjes schijnen in symbiose met sommige planten te leven.

Publieksexkursie Paddenstoelenwerkgroep

Tekst Joke van Litsenburg

Foto's Joke van Litsenburg & Hilde Ham

Zoals in voorgaande jaren werd ook nu een publieksexkursie georganiseerd door de Werkgroep Paddenstoelen, die volgens traditie een deel van het KNNV Heerder Natuurpad volgt (meer informatie over het Natuurpad en wandelroutes is te vinden op onze website). Deze keer was dit op zondag 15 oktober met als verzamelpunt de parkeerplaats tegenover uitspanning de Schaapskooi aan de Elburgerweg in Heerde. Deelnemers werden geadviseerd om een spiegeltje mee te nemen om onder de paddenstoelenhoed te kunnen kijken, waardoor de verschillen goed te zien zijn.

Het weer zag er aanvankelijk niet gunstig uit, maar toch meldden zich voldoende belangstellenden (jong en oud) plus de nodige werkgroepleden, die tijdens de wandeling informatie gaven en de meest interessante paddenstoelen konden aanwijzen. Afgezien van een enkel regenbuitje was het goed te doen en juist doordat de grond vochtig was, kwamen er veel zwammen tevoorschijn. Variatie genoeg in soorten die er werden gevonden, zoals de Gele stekelzwam, een paddenstoel die opvalt door stekels aan de onderkant van de hoed (hierdoor konden de deelnemers het belang van het gebruik van een spiegeltje ervaren). De stekels doen denken aan die van egels (de Engelsen noemen deze soort ook

wel 'wood hedgehog', ofwel bos-egel). Vondsten als Grote sponszwam, Roestvlekkenzwam, Gewone franjezwam, Kleverig koraalzwammetje, Oranje druppelzwam en Spekzwoerdzwam, maakten duidelijk dat het niet altijd heel ingewikkeld is om te onthouden waar de naam vandaan komt. En een Muizenstaartzwammetje (foto) liet zien dat ook op kegels van naaldbomen paddenstoelen kunnen groeien. Een leuke en leerzame ervaring.

Gele stekelzwam (bovenkant)

Gele stekelzwam (onderkant)

Gelukkig is het paddenstoelenseizoen nog niet ten einde en kan ieder voor zich er nog geruime tijd op uit om te genieten van deze mooie, vaak kleurrijke herfstverschijnselen.

Grote sponszwam

Wildplassers zijn gewaarschuwd

Tekst & foto's Hilde Ham

In het coronajaar 2021 loop ik voor het eerst met bosbeheerder Tim van Alen de BMP-B route (Broedvogel Monitoring Project - Bijzondere soorten) in Natuurpark Berg en Bos. Ter voorbereiding op een minicursus Bosvogels in 2024 lopen we dit jaar hetzelfde traject. Een mooi samenwerkingsproject tussen de Gemeente Apeldoorn, Vogelwerkgroep KNNV en IVN.

De bijzondere vogels waar het in dit bosgebied om draait zijn:

Appelvink (*foto re.*), Bonte vliegenvanger, Bosuil, Buizerd, Fluitskop, Glanskop, Havik, Kruisbek, Kuifmees, Middelste bonte specht (*foto li.*) Raaf, Sperwer, Zwarte mees en Boomklever. De laatste genoemde is in 2018 tot vogel van bomenstad Apeldoorn verkozen.

Dit gemengde bos is het woonhuis van vogels, edelherten, reeën, wilde zwijnen, boommarters, duizendpoten, pissebedden etc. We zijn op bezoek in hun habitat. Hoeven bij het binnengaan geen schoenen uit te doen. Moe-ten wel het hek sluiten. Mogen jassen aanhouden. Kunnen op boomstammen zitten. De wolkenlucht aanschouwen. Dit huis is namelijk dakloos. Een toilet ontbreekt. Wildplassers zijn gewaarschuwd. Wildcamera's leggen zonder schaamte alles wat beweegt vast. Als de inwoners van dit groene huis een bad willen nemen, gaan ze naar een laagliggende leemkuil, omzoomd met Lijsterbessen en Hulst. Voor het nemen van een douche is het een kwestie van wachten op een verfrissende regenbui.

Stagiair Siebe heeft zich vandaag verslapen. We starten op tijd. Tellen. Luisteren. Registreren. Op mijn verzoek leert Tim me namen van bomen. Dennen en sparren vind ik moeilijk uit elkaar te houden.

'Dit is een Fijnspar. Grove den. Douglas. Lariks. Gewone robinia'. Solo, duo, legio is een ezelsbruggetje om dennen uit elkaar te houden. Solo: één naald. Duo: twee naalden. Legio: veel naalden. Het duizelt mij. Tim herhaalt. Is geduldig. Wijst aan. Geeft tussen neus en lippen door tips.

'Lees Peter Wohllebens Het verborgen leven van bomen. Een prachtig boek over hoe bomen met elkaar communiceren en voor elkaar zorgen. Bomen produceren niet alleen nageslacht. Ze verzorgen ook oude en zieke bomen. Kijk zo ziet dat eruit.'

Tim wijst naar een enorme, knoestige vorm tussen twee stoere Douglas-sparren ►

'Dit was een oude boom. Omgezaagd in een dunning en door zijn naburige bomen verzorgd. Daardoor nog steeds in deze kleinere vorm voortlevend. Het beheer hier is kleinschalig en natuurvolgend. Zie hier het resultaat.'

'Verbazingwekkend. Nooit geweten.'

Tijdens het turven van de 15 soorten staan we plotseling stil. Het geluid is onmiskenbaar. Een ver dragende, klaaglijke roep "kii-èèèhh". Opwinding maakt zich meester van me. Ik zie deze timmerman niet vaak. Nu majestueus in rechtlijnige vlucht. Een Zwarte specht. Standvogel. Grootte: 45-55 cm. Vaak onzichtbaar. Gitzwart. Vuurrode kruin: man. Scherpe snavel. Lange, kleverige tong. Op zoek naar voedsel. Vliegt naar een andere boom. Grijpt zich vast met twee middelste tenen die naar voren staan en twee buitenste tenen die naar achteren staan. Verdwijnt achter een stam. Komt weer tevoorschijn. Zakt af. Scharrelt op de grond. Roffelt in een boomstam die op de grond ligt. Fascinerend om te zien. Op zoek naar houtmieren, kevers en larven van in dood hout levende kevers. Dood hout doet leven. Leven en dood zijn altijd en overal onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Zwarte spechtspoor in boomstam

Rhododendronknopvreter

We kuieren verder. Zijn blij als we de Havik vanaf zijn horst alarm horen slaan. Passeren een Mikado bosperceel waarin dunne bomen kriskras over en door elkaar liggen. Vingershoedskruid groeit op open plaatsen in het bos. Kamperfoelie wordt wakker. Lentegroene blaadjes verschijnen. Alleen 's zomers verspreidt deze plant een heerlijke geur. Ovale en ronde spechtengaten sieren een dode Berk. Everzwijnen hebben als bulldozers huisgehouden. Rododendronknopvreter ontgaan ons niet. De piepkleine puntjes op steeltjes zijn zo klein als zwarte knopspelden. Deze exoot is in opmars. De zwam is afhankelijk van de Rododendroncicade. Eveneens een invasieve exoot.

Glanskoppen laten van zich horen net als Staart-, Kool-, Pimpel- en Zwarte mezen. Appelvinken domineren. Geluiden blijf ik lastig vinden. Regelmatig zit ik ernaast. Verwar een Roodborst met Winterkoning of Zwartkop. Een Gaai functioneert met luide, hese schreeuw als professioneel indringer-alarm. Andere dieren gaan in dekking na het horen van hun alarmroep.

Het miauwen van een poes trekt onze aandacht.
 'Een Buizerd?,' vraag ik aan Tim.
 'Een Gaai.'
 Weer mis.
 'Hoe hoor je dat? Ik haal het er niet uit.
 Waar moet ik op letten?'
 'Locatie. Golflechte. Hoogte. Een Gaai is meestervervalsen in het nabootsen van andere vogels. De zang is gevarieerd met veel imitaties. Hij zaait twijfel. Oogst bewondering.'
 'Knap hoe hij die Buizerd nadoet.'

Buizerd

Gaai

Hardlopers rennen voorbij. Een wandelaar komt ons tegemoet. In de verte zien we een silhouet van een mevrouw met fiets en hond snel dichterbij komen. Ze stapt af.

'Mooi dat uw hond deze keer aan de lijn is.' zeg ik.

'Hij loopt het liefst los.'

'Maar niet in dit bos.'

'Wat ben je nu weer aan het doen?' vraagt ze aan Tim.

'Vogels tellen'.

'Wat is er met jou gebeurd? Je ziet er niet uit.'

'Klopt... onbekenden kijken... kijken nog eens en draaien dan snel hun hoofd om. Ze denken waarschijnlijk meteen aan huiselijk geweld, zodra ze me zien.'

'Toen ik achter de kassa zat, heb ik dat ook een keer meegemaakt. Ik was tegen een deurpost aangelopen.

Heel onhandig. Mensen keken me vreemd aan. Een blauw oog. En dan toch achter de kassa. Ze zeiden niets.

Nu ben ik alleen. Mijn man is overleden. Moet alles zelf doen. Ook dit mandje moest ik zelf op de fiets zetten. Je moet alles zelf blijven doen.'

'Ik ben niet alleen, maar heb wel zelf een hele hoge tuinwal gebouwd. Leuke klus. Buren brengen tegenwoordig hun snoeiafval voor deze wal. Op een zwakke plek dreigde de tuinwal om te vallen. Met kunst en vliegwerk probeerde ik te stutten. Dat lukte, totdat één kersenboomtak levensgevaarlijk terugzwiepte. Ik ben door het oog van de naald gekropen. Net boven mijn wenkbrauw was het raak. Stel je voor dat de tak me iets lager had geraakt. Brrrr. Daar moet ik niet aan denken. Een opgezwollen ei was het resultaat. Dit ei zakt nu naar beneden. Het duurt nog even voordat alle bloeduitstortingen onzichtbaar zijn.'

'Sterkte'.

'Fijne dag.'

'Deze mevrouw komt hier bijna elke dag. Maakt graag een praatje. Zoekt contact. Een boa gaf haar ooit een fikse bekeuring. Toch blijft ze het moeilijk vinden om haar hondje aan te lijnen.'

Siebe heeft zich inmiddels gemeld. Wij vervolgen ons pad. Tim registreert, codeert en noteert. Ter voorbereiding op de minicursus Bosvogels maak ik notities:

de kleinste inwoner ► Goudhaan. Slechts 8,5 cm.

de grootste ► Oehoe. 60-75 cm. Hij woont bij de buren en komt net als wij met enige regelmaat op 'hoog' bezoek.

Met dank aan Tim van Alen voor het kritisch doorlezen van de tekst.

Voor gedetailleerde informatie over de BMP-B in Natuurpark Berg en Bos zie de website van KNNV Apeldoorn, kwartaalblad De Vier Jaargetijden 2023 nr. 2. (apeldoorn.knnv.nl/kwartaalblad).

(Nacht)waarnemingen

Het is onder steeds meer natuurliefhebbers een populaire bezigheid om een wildcamera te installeren in de tuin of bos, om de aanwezigheid van (veelal schuwe) diersoorten vast te kunnen leggen.

Een wildcamera (ook wel cameraval genoemd) maakt automatisch foto's en/of filmpjes zodra er beweging wordt gedetecteerd en werkt zowel overdag als 's nachts. De camera kan eenvoudig met een band aan bijv. een boom worden opgehangen en werkt onder uiteenlopende weersomstandigheden.

Interessant voor inventarisaties en ecologische onderzoek, maar ook voor de 'algemene natuurliefhebber' om te kunnen achterhalen wie of wat er zoal (vaak 's nachts) in de tuin rondscharrelt. Soms met verrassend resultaat, zoals de foto op het voorblad laat zien: een Steenuil in actie, vastgelegd door een van onze leden (Max Messie). Dat dit zijn weg heeft gevonden bij meerdere leden binnen onze afdeling blijkt uit de volgende beelden.

VOS (MM)

Foto's Matthijs Bootsma (MB), Jenneke Kamphuis (JK), Herman Snoek (HS), Frans Bosch (FB), Joke van Litsenburg (JL), Max Messie (MM)

Excursie geologie naar Ermelo

Tekst & foto's Ineke Buienhuis

Op 30 september zijn we met z'n zessen naar Ermelo gereden, om het doe- en beleefmuseum "Het Pakhuis" te bezoeken.

Hier wordt een deel van de geschiedenis van Ermelo op een leuke manier uit de doeken gedaan. Eerst werden we naar de tijd van 2800-600 v. Chr. gebracht. In die tijd verschenen er veel grafheuvels in het landschap. In een kort filmpje was te zien hoe een overleden persoon naar een graf werd gebracht. De overledene kreeg klok-bekers, bronzen bijlen en vuurstenen pijlen mee. Deze voorwerpen zijn in het echt achter glas te bewonderen. Nog een leuk weetje: op onze terugweg over de Veluwe kwamen we in de buurt van Leuvenum langs grafheuvels. Op de asfaltweg is met stenen afgebeeld hoe de grafheuvel daar heeft gestaan. Een ander deel van het museum geeft het leven weer uit de Romeinse tijd. De Romeinen hebben ca. 500 jaar hun rijk gehad tot aan de

Limes, de grens, die van west naar oost Nederland loopt, ten zuiden van Nijmegen. In het museum stond o.a. een Romeinse soldaat in vol ornaat met bepakking. Indrukwekkend om te zien welk gewicht ze moesten meesjouwen. Bijzonder is, dat op de Ermelose heide restanten te zien zijn van een Romeins marskamp. Niemand weet waarom ze daar (een eind ten noorden van de Limes) gebivakkeerd hebben. We zijn hier gaan kijken. Er staat een standbeeld van een Romeinse soldaat en je ziet duidelijk de contouren van het marskamp. Voor meer informatie kun je met je voet een rode informatiezuil in werking stellen.

In Ermelo hebben we ook een kerk uit 1006 aan de buitenkant bekeken. Bijzonder is dat de kerk uit tufsteen is opgebouwd. Tufsteen komt uit de Eifel en is vulkanisch van oorsprong. Hoe hebben ze dat zo lang geleden naar Ermelo kunnen transporteren? Er loopt daar geen rivier of ander water langs. Veel tufstenen kerken vind je wel langs rivieren. In de muren van de kerk in Ermelo vind je ook stenen van moerasijzererts. Tjada had ons eerst moerasijzererts laten zien, dat ze zelf gevonden had bij de Wijerd in Epe.

De kerk had ook een aantal kleine bezoekers; mooie rode Vuurwantsen.

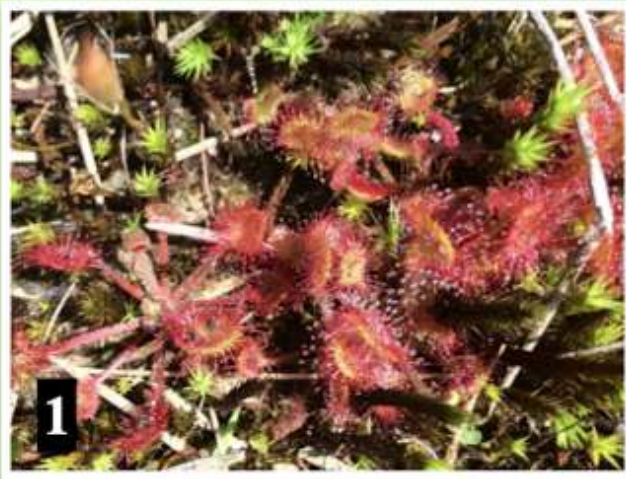
Deze gezellige en leerzame middag sloten we af met thee of koffie in Vierhouten.

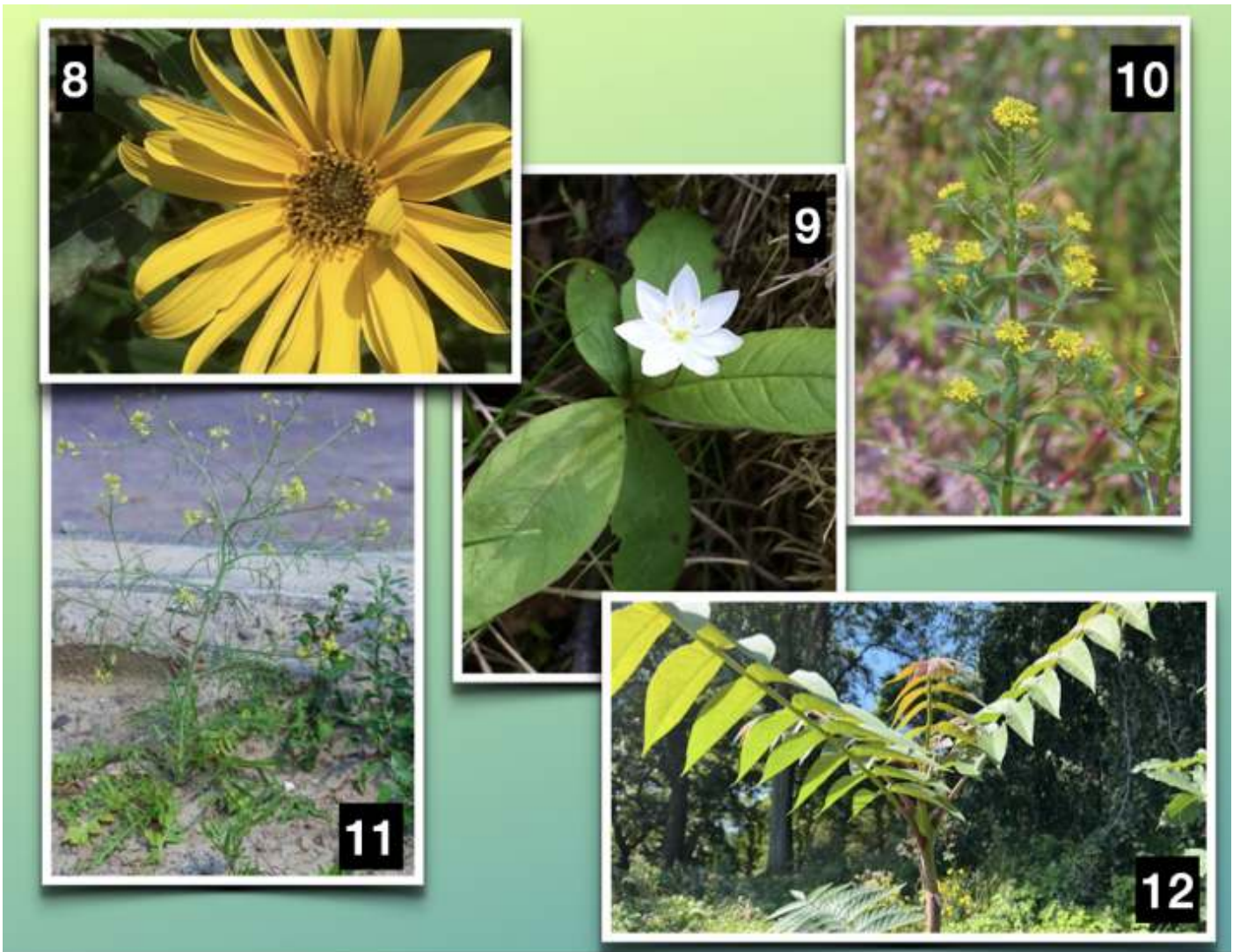

Ken je deze 12 BUITENAARDSE planten?

Fotoverantwoording: Ger Breman (2,3,7,10,11), Hetty Verstraaten (1,4,5,6,8,9), Flora van Nederland (12)

Kijk voor de antwoorden op blz. 5

Onbekend? (2)

Tekst & foto Gerard Plat

Afgelopen zomer waren we op excursie in de Bloemkampen bij Hulshorst. Het was regenachtig en de insecten lieten zich wat minder zien. Op een blad van een populier zagen we 2 grote rode kevers die wel wat op een lieveheersbeestje leken. Maar we zagen al gauw dat ze veel groter waren en ook anders gebouwd. Er werd al eens voorzichtig “iets van een haantje” geroepen. Obsidentify gaf uitsluitel: Grote populierenhaan, beslist niet een zeldzame verschijning, maar je hebt er wel de belangrijkste voedselbron voor nodig. Ze komen op bijna alle populieren voor en soms ook op wilg. Dat wij ze niet vaak zien heeft kennelijk te maken met het feit dat wij niet zo vaak in populierenbosjes komen.

Deze kever uit de familie van de bladkevers produceert een gele stinkende substantie om zich te verdedigen. De eitjes worden door het vrouwtje afgezet aan de onderkant van het blad in het vroege voorjaar. De op een rups lijkende larven, lichtgekleurd en met een zwarte kop, eten het hele blad tot op het skelet kaal. Daarna verpoppen ze en na een dag of tien verschijnen de volwassen kevers. Ook de volwassen kevers eten het blad direct nadat ze zijn uitgekomen en zorgen zo voor de 2e generatie. Soms is er nog een 3e generatie. De kevers overwinteren en komen dan al vroeg in het voorjaar, als het blad net uitkomt, weer tevoorschijn.

Een mooie roodglanzende kever, een vrij algemene soort die wij niet vaak zien, maar in een populierenbosje altijd wel aanwezig is.

Kraanvogelexcursie Diepholzer Moorniederung

Tekst Adrie Hottinga

Foto's Adrie Hottinga & Matthijs Bootsma

Inleiding

Op 27 oktober 2023 bezochten Ben, Annette en Peter Hofs, Jan Hofstede, Matthijs Bootsma en Adrie Hottinga de Diepholzer Moorniederung in de omgeving van Vechta, Rheden en Wagenfeld. Het is vrijwel een jaarlijks excursiedoel van de vogelwerkgroep om Kraanvogels te spotten in deze omgeving. Evenals vorig jaar zijn we op één dag op en neer gereden en hebben we niet gekozen voor een overnachting.

Kraanvogels foeragerend op maistoppe! - Grosses Moor

De Diepholzer Moorniederung beslaat een totale oppervlakte van circa 118.000 ha. Als we deze regio in oppervlakte vergelijken met de Veluwe dan bevat de Veluwe 80 % van deze oppervlakte. Ongeveer 7.300 ha is afgegraven voor de veenwinning en hiervan kan 3.550 ha hersteld worden voor regeneratie van hoogveen. Circa 1.000 ha van de 7.300 ha is inmiddels bebost. In het Diepholzer (voormalig) hoogveengebied zijn 15 restanten van het eertijds uitgestrekte hoogveen aanwezig. Zo'n 20.000 ha is beschermd natuurgebied, met grote delen ook beschermd in het kader van de vogel- en habitatrictlijn (Natura 2000). In vrijwel alle gebieden is veen afgegraven voor de potgrondindustrie, na de oorspronkelijke handvervening voor verwarming van de woningen. Er zijn enkele kleine gebieden waar nog een concessie op rust en veen afgegraven wordt. Na de turfwinning worden de gebieden ingericht als natuurgebied en wordt de hoogveenvorming gestimuleerd door vernattingsprojecten. Langzamerhand zal er via neerslag vernatting plaatsvinden, maar de nieuw ingerichte natuurgebieden hebben geen enkel vergelijk met de destijds aanwezige "hochmoren". Veel gebieden zijn opengesteld voor publiek of er zijn uitzichtorens aanwezig voor met name de observatie van Kraanvogels. Naast de observatie van Kraanvogels is ook het waarnemen van Kol- en Toendrarietganzen interessant, gelet op de grote aantallen ganzen die hier gedurende de herfst en wintermaanden pleisteren. Maar ook een wandeling in één van de natuurgebieden levert vaak leuke waarnemingen op. Vaak worden Blauwe kiekendieven gespot en zijn ook nog wel enkele Rode wouwen aanwezig. Wij bezochten respectievelijk het Grosses Moor bij Barnstorf, het Neustädter Moor, het Oppenweher Moor en het Rhedener Geestmoor.

Grosses Moor (Barnstorf)

In dit omvangrijke voormalige hoogveen met een oppervlakte van ruim 3.100 ha is voornamelijk grootschalige akkerbouw aanwezig in de vorm van korrelmais en wintertarwe. Tot in de zestiger jaren is er nog kleinschalig turf gewonnen, maar ook daarna grootschalige industriële turfwinning met concessies tot 2035. Gedurende de tachtiger jaren is hier ook gestart met vernattingsprojecten in het Dreiecksmoor. Slechts een kwart van het Grosses Moor heeft een beschermde status als Naturschutzgebiet en Natura 2000-

gebied. Wij starten onze kraanvogelexcursie in het zuidelijke deel via een landbouweggetje An der Dadau. Vanaf deze weg kun je het Grosses Moor doorkruisen. Wij zagen vele duizenden Kraanvogels die foerageerden op de geogste korrelmaïsvelden en wintertarwe akkers.

Op diverse akkers waren ook vele duizenden Kolganzen, vele honderden Toendrarietganzen en enkele tientallen Grauwe ganzen aanwezig. Interessant waren de waarnemingen van een Blauwe kiekdief (man) en Rode wouw. Ben, Annette en Peter zagen een koppeltje Patrijzen.

Neustädter Moor

Het Neustädter Moor is ook één van de grotere veengebieden met een totale oppervlakte inclusief de randgebieden van 2.200 ha. Het centrale deel van 500 ha is in de jaren 90 grootschalig verveend. Al in de zeventiger jaren werden maatregelen genomen om het centrale deel te vernatten om hoogveenvorming weer op gang te krijgen. Evenals in andere heringerichte veengebieden vindt in het Neustädter Moor begrazing plaats met Diepholzer moorschnucken. In dit gebied bevindt zich een uitzichttoren waar wij naar toe zijn gewandeld. Voor de toren waren acht Kraanvogels aanwezig, waarvan vier juvenielen. Wij maakten een rondwandeling en noteerden veel Sijzen, Kool- en Pimpelmezen, één Glanskop, Torenvalk, Buizerds, Boomkruiper en Boomklever.

Boergeiten en Moorschnucken met honden bewaking

In deze graslanden broeden weidevogels. Naast hooilandbeheer vindt ook begrazing plaats met Moorschnucken en Hereford runderen.

Annette, Matthijs, Peter, Ben en Jan in het Oppenweher Moor

Oppenweher Moor

Het Oppenweher Moor is evenals de overige hoogveengebieden vele decennia geleden ontwaterd en het veen is handmatig gestoken als brandstof voor verwarming. Later is de bedrijfsmatige veenaafgraving op grote schaal toegepast voor de winning van potgrond. Het noordelijk gedeelte van dit veengebied is grotendeels bedekt met berkenbos en struwelen. Aan de randen van het centrale deel, dat open wordt gehouden via begrazing met moorschnucken zijn schrale bloemrijke graslanden aanwezig. Het is een landschap waar de schraalland graslanden omzoomd worden met struwelen.

Wij hebben vanaf de parkeerplaats (te bereiken via Oppenwehe) een wandeling gemaakt naar het uitzichtplatform. Er werden opvallend veel Goudvinken gezien en ook lieten Kleine barmsijzen zich horen.

Rehdener Geestmoor

Ook in het Rehdener Geestmoor is tot in de negentiger jaren turf gewonnen. Het centrale deel van circa 600 ha werd aan het eind van de negentiger jaren heringericht om te vernatten, zodat weer hoogveenvorming op gang kan komen. Er is nu een dominantie van wolgrasheide. Wij constateerden wel dat er veel opslag is van berken. Ook hier worden schapen (Bentheimer landschapen en Diepholzer moorschnucken) ingezet om de wolgrasheide open te

houden. Wij waren voor 17.00 uur op de Moordamm bij de uitzichttoren, die inmiddels behoorlijk bezet was met vogelliefhebbers. De motregen wist van geen wijken en ook was het zwerk bedekt met laaghangende bewolking en enigszins optrekkende mist. Kortom geen ideaal weer voor het waarnemen van invallende Kraanvogels. Wij bleven tot rond 18.00 uur op de Moordamm en zagen kleine groepjes Kraanvogels op de twee slaappleatsen invallen, maar niet de aantallen waar wij op hadden gehoopt. Wel zagen wij vele honderden Toendrarietganzen en enkele duizenden Kolganzen die de slaappleats bezochten.

Epiloog

De vraag die zich nu voordoet is; maken grote groepen Kraanvogels nog wel gebruik van de twee slaappleatsen in het Rehdener Geestmoor? De website Grus Grus.eu verschaft hier geen duidelijkheid over, omdat alleen totaalaantallen van de weekentellingen worden vermeld. Volgens informatie uit brochures – Dem Kranich auf der Spur – maken Kraanvogels steeds meer gebruik van de slaappleatsen in de grote heringerichte natuurgebieden: Grosses Moor bei Barnstorf en Grosses Moor bei Uchte. Kortom, voor 2024 is een meerdaagse excursie interessant voor avond- en vroege ochtendbezoeken aan bijvoorbeeld het Grosses Moor bei Barnsdorf en Grosses Moor bei Uchte.

	Grosses Moor (GM)				Neustädter Moor (NM)				Oppenweher Moor (OM)				Rehdener Geestmoor (RG)			
Oppervlakte	3.135 ha				1.500 ha				720 ha				1.370 ha			
Naturschutzgebiet	740 ha															
Natura 2000 V en Habitatgebied	653 ha				1.500 ha				873 ha				1.786 ha			
Soort	Gebied				Soort	Gebied										
	GM	NM	OM	RG		GM	NM	OM	RG							
Blauwe kiekendief	1 (σ)				Kraanvogel	x	x	x	x							
Blauwe reiger	x				Kramsvogel	x										
Boomklever		x			Merel	x	x	x								
Boomkruiper		x			Patrijs	6										
Buizerd	x	x	x	x	Pimpelmees	x	x	x								
Ekster			x		Putter	x		x								
Fazant	x	x	x		Ree		2	3								
Gaai	x		x		Rode wouw		1									
Glanskop	1				Roek	x										
Goudhaan	x	x	x	x	Roodborst	x	x	x	x							
Goudvink	x		x		Sijs	x		x								
Graspieper	x	x	x	x	Spreeuw	x	x	x	x							
Grauwe gans	x				Staartmees			x								
Groene specht	x	x	x		Tjiftjaf			x	x							
Grote bonte specht		x	x		Toendrarietgans	x	x	x	x							
Grote zilverreiger	x				Torenvalk	x	x	x	x							
Heggenmus	x				Turkse tortel		x									
Houtduif	x	x	x	x	Veldleeuwerik	x		x								
Huisbus	x				Vink	x	x	x	x							
Kauw	x				Winterkoning	x	x	x								
Kleine barsijs			x		Zanglijster	x	x	x								
Kolganzen	x	x	x	x	Zilvermeeuw		2									
Koolmees	x	x	x		Zwarte kraai	x	x	x	x							
Koperwiek	x	x	x													

Toelichting tabel

In de tabel zijn verschillende oppervlakten opgenomen. De rij met de oppervlakten voor het Grosses Moor bij Barnsdorf geeft het totale voormalig hoogveengebied aan en voor het Neustädter Moor, het Oppenweher Moor en het Rehdener Geestmoor de afgeturfde oppervlakten. In de kolom van de vogel- en habitat begrenzing betreft het de oppervlakte die in het kader van Natura 2000 is begrensd. De invulling van de oppervlakten die beschermd zijn, zijn ontleend aan diverse bronnen. Onder andere: Deutschlands Moore – Ihr Schicksal in unserer Kulturlandschaft - 2022.

Wandelen

Tekst & foto's Willie van Eldert

7 november, de eerste dinsdag van de maand, dus weer lekker op stap met Wim. Dit keer was het startpunt bij Landgoed Windesheim.

Van Landgoed Windesheim, een vroeg 17e eeuwse havezate, is als gevolg van een bombardement in 1944 alleen een ruïne over. Twee 18e eeuwse bouwhuizen zijn gespaard gebleven. Het terrein is toegankelijk voor een wandeling.

Door de vele regen van de afgelopen tijd was het behoorlijk modderig en af en toe glad. De weergoden waren ons echter goed gezind, want tijdens de wandeling bleef het droog. Zo konden we volop genieten van de mooie herfstkleuren en prachtige paddenstoelen. En wat te denken van de Bosuil, die in de holte van een boom de omgeving aanschouwde.

We verlieten het parkbos en kwamen langs een smal pad in het Natuurreservaat Tichelgaten. Tichelgaten zijn ontstaan door het binnendijs winnen van klei voor de steenfabriek van Windesheim. Via een stukje dijk met een prachtig uitzicht over de IJssel en de

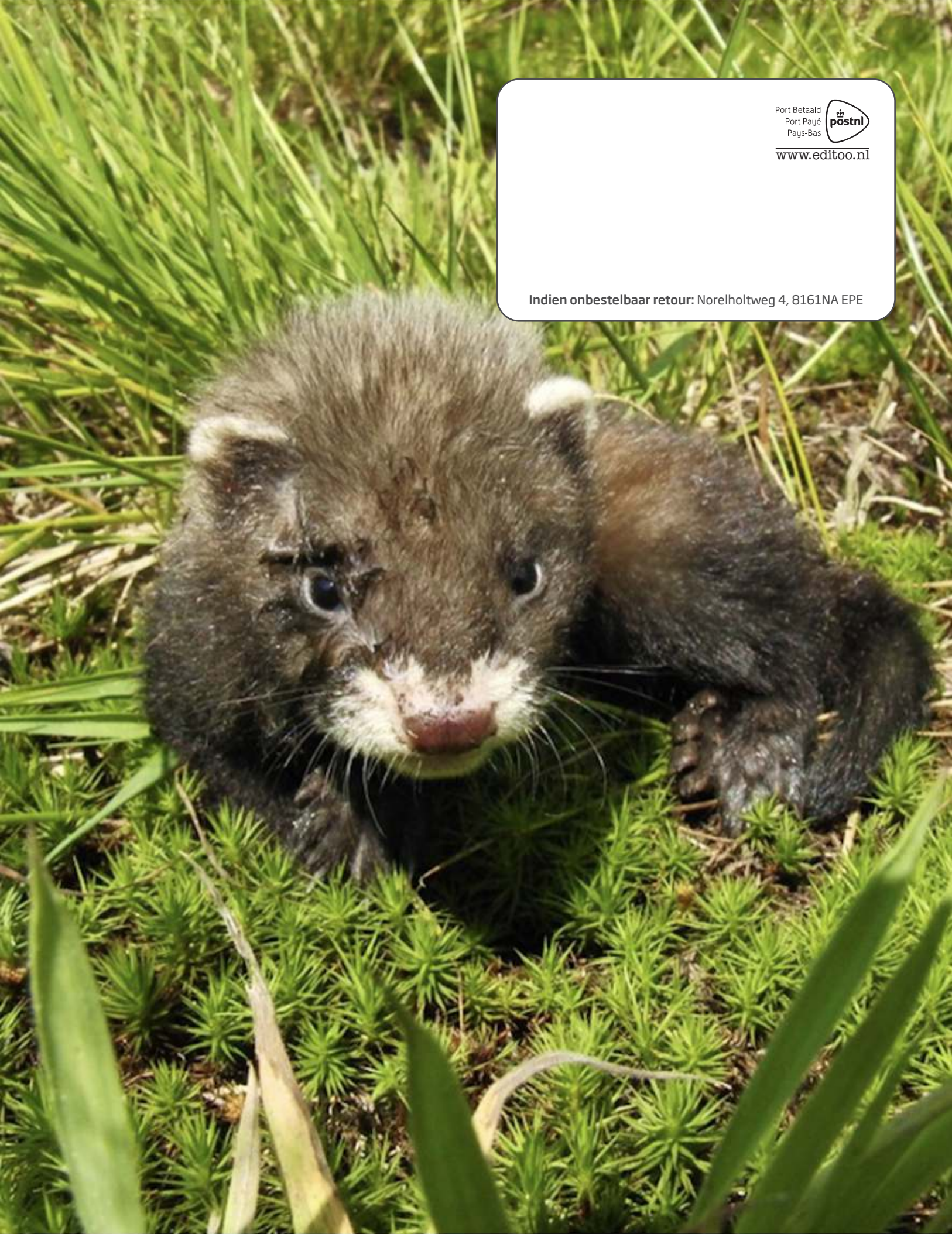
Waarden, twee grote waterplassen die zijn ontstaan door buitendijs zand te winnen, kwamen we bij de plek waar voorheen de steenfabriek heeft gestaan. De ovens zijn nog zichtbaar. Het terrein is echter niet toegankelijk.

We vervolgden onze wandeling langs verschillende waterplassen. De waterplassen zijn de oude kleiputten. Het is een gebied met een grote diversiteit aan moeras- en oeverplanten, watervogels en paddenstoelen. We namen nog even een kijkje in de vogelkijkhut De IJsvogel.

Terug bij Landgoed Windesheim konden we terugzien op een schitterende wandeling in een fantastisch gebied.

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

www.editoo.nl

Indien onbestelbaar retour: Norelholtweg 4, 8161NA EPE